

Nella NYCZKALO

PROFESOR TADEUSZ WACŁAW NOWACKI JAKO UCZONY WSPÓŁCZESNEJ I PRZYSZŁEJ PEDAGOGIKI

Człowiek bowiem każdy idzie przed siebie. Podąża ku przyszłości. I narody idą przed siebie. I ludzkość cała. Iść przed siebie - to znaczy nie tylko ulegać wymogom czasu pozostawiając stale za sobą przeszłość: dzień wczorajszy, rok, lata, stulecia... Iść przed siebie to znaczy mieć świadomość celu.

Jan Paweł II

Na ogromnym europejskim naukowo-pedagogicznym polu istnieje niezwykła postać - Profesor Tadeusz Wacław Nowacki, znany i uznany naukowiec nie tylko w ojczystej ziemi polskiej, ale również w wielu krajach świata, a wśród nich i na Ukrainie.

Pomimo bogactwa i piękna naszych słowiańskich języków, polskiego i ukraińskiego, bardzo trudno jest odszukać takie słowa, które mogłyby trafnie oddać całe bogactwo palety cech Profesora jako naukowca-encyklopedysty, wdzięcznego ucznia, który pamięta o swoich nauczycielach i jednocześnie sam jest utalentowanym Nauczycielem, jako Naukowca-prognosty, który zapisał się w historii nauki jako twórca pedagogiki pracy. I, niewątpliwie, jako Wielkiego Człowieka, którego Bóg obdarował nieprzebranymi zasobami talentów, a zasoby te, naszym zdaniem, są niewyczerpane i niewyczerpane.

Na Ukrainie Profesor Tadeusz Wacław Nowacki jest dobrze znany, uznany i szanowany, co ma swoje dawne i głęboko sięgające korzenie. Otóż jeszcze w latach 70. ubiegłego wieku w naukowo-badawczym instytucie pedagogiki Ministerstwa Oświaty Ukraińskiej Republiki został utworzony wydział edukacji zawodowej. Zadanie jego działalności polegało na badaniu problemów połączenia edukacji ogólnej i przygotowania do zawodu. W owych latach również nawiązano współpracę z Wydziałem Kształcenia Zawodowego Akademii Nauk Pedagogicznych ZSSR, na czele którego stał doktor nauk pedagogicznych, profesor, akademik S.J. Batyszew oraz z Wszeczwiązkowym Naukowo-Badawczym Instytutem Kształcenia Zawodowej w Leningradzie, którym wówczas kierował M.I. Dumczenko.

W tamtych latach zostały wyznaczone kierunki współpracy naukowej z instytucjami edukacji zawodowej byłych krajów socjalistycznych. W Polsce na czele Instytutu Kształcenia Zawodowego stał profesor Tadeusz Wacław Nowacki, który był inicjatorem utworzenia tej placówki i stał na jej czele w latach 1972-1983.

Zbadane źródła naukowe świadczą o tym, że Instytut Kształcenia Zawodowego w Polsce był znany nie tylko w krajach bloku socjalistycznego, ale również na Zachodzie Europy. Założenie Biblioteki Kształcenia Zawodowego, ukierunkowane prace naukowo-badawcze w szkołach zawodowych, poznawanie zagranicznych doświadczeń, historii zawodów, szkolnictwa zawodowego w Polsce i innych krajach, badanie zapotrzebowania przemysłu, rolnictwa oraz sfery usługowej na kwalifikowanych pracowników - takie uogólnione wyniki tej wieloaspektowej działalności zostały wykorzystane dla teoretyczno-metodologicznego uzasadnienia pedagogiki pracy jako dziedziny wiedzy naukowej.

Naszym zdaniem, na wysoką ocenę zasługuje teoria kwalifikacji pracowniczych, opracowana przez Profesora w latach 70. ubiegłego wieku. Pan Profesor teoretycznie uzasadnił i dokonał klasyfikacji zawodów, wyodrębnił system zawodów szkolnych, opracował metodykę kształtowania czynności pracowniczych. Znaczną uwagę uczony poświęcał badaniu teoretycznych podstaw kształcenia zawodowego, opracowywaniu metodyki kształcenia zawodowego, jego organizacyjnych form w trzecim wydaniu jego książki „Podstawy dydaktyki zawodowej” (PWN, Warszawa, 1977). W 1979 roku w Moskwie 15-tysięcznym nakładem wydawnictwa „Szkoła Wyższa” ta monografia ukazała się drukiem wznowionym.

Istotne jest to, że Tadeusz Nowacki buduje swoją pracę naukową na podstawie interdyscyplinarnego podejścia, zwłaszcza na integracji takich nauk, jak pedagogika, psychologia, ergonomia czy ekonomia. To miało pozytywne odbicie w uzasadnieniu metod badań nad dydaktyką kształcenia zawodowego oraz ich klasyfikacji. Odkrywając istotę i problematykę przedmiotu, Profesor uzasadnia pedagogiczne oraz społeczno-ekonomiczne znaczenie zawodowej pedagogiki.

Prawdziwym wzorem do naśladowania w praktyce naukowej jest twórcza aktywność Profesora, którą potwierdzają jego ciągłe naukowe poszukiwania, wyniki których znajdują odzwierciedlenie w jego monografiach, podręcznikach i zbiorach prac naukowych. Oto niektóre z książek Tadeusza Wacława Nowackiego, wydane w ciągu ostatnich kilku lat.

W 1999 roku ukazała się unikatowa praca naukowa „W poszukiwaniu podstaw pedagogiki”. Zygmunt Mysłakowski (1890-1971). Praca zbiorowa pod redakcją naukową Tadeusza W. Nowackiego (Instytut Badań Edukacyjnych oraz Studio Wydawnicze FAMILIA. Warszawa, 1999. 342 s. Utalentowany uczeń dedykował tę książkę swojemu Nauczycielowi Zygmuntowi Mysłakowskiemu, pod kierownictwem którego napisał pracę magisterską z filozofii, a później pracował na obejmowanej przez Mysłakowskiego katedrze.

Z ogromnym szacunkiem dla swojego Nauczyciela, z miłością i szczerą ludzką wdzięcznością Tadeusz Nowacki porządkował jego spuściznę, wyszukiwał aforyzmy w jego pracach (o człowieku, o uczniu, o nauczycielu, uczniu i szkole, o społeczeństwie, nauce i kulturze). Uważał za swój obowiązek systematyzację i naukową analizę naukowo-pedagogicznego dorobku Zygmunta Mysłakowskiego.

„W każdym człowieku jest element wielkości i z każdego człowieka można go wyzwolić” - taki właśnie aforyzm wybrał Tadeusz Wacław Nowacki do książki za-

dedykowanej swojemu Nauczycielowi. Naszym zdaniem książka ta jest moralno-etycznym wzorem do naśladowania dla naukowców w każdym wieku, którzy spotkali swoich nauczycieli na drogach życia i na polu naukowo-pedagogicznej działalności, ale niestety nie wszystko zrobili dla uszanowania pamięci o nich.

Treść przedmowy do książki „Poglądy i działalność społeczno-polityczna Adama Mickiewicza po roku 1830” (autor Bolesław T. Łaszewski), napisanej przez Profesora Tadeusza Nowackiego, jest wymownym świadectwem jego głębokiej wiedzy o historii swojej Ojczyzny, Jej kultury oraz wielkich postaci narodu polskiego, do których należy i Adam Mickiewicz.

Tadeusz Wacław Nowacki jest człowiekiem o ogromnej erudycji. Rozległa i zdumiewająca jest jego wiedza na temat historii świata, historii Polski, teorii sztuki, kultury, architektury, socjologii, gospodarki, fizjologii, psychologii.

W 2005 roku Prof. Tadeusz Nowacki razem ze znanym naukowcem w dziedzinie andragogiki Prof. L. Turosem odwiedził Muzeum Harcerstwa w Warszawie. Z ogromnym zachwytem, a nawet podziwem słuchałam opowieść profesora L. Turosa o tym, jak ten poważny gość muzeum, były harcerz, aktywny uczestnik młodzieżowego ruchu w Polsce, a dziś światowej sławy naukowiec Tadeusz Nowacki opowiadał o każdym eksponacie muzealnym, komentował napisy pod nimi, jak opisywał role harcerstwa w kształtowaniu patriotyzmu w Polsce. Pracownicy Muzeum Harcerstwa długo nie pozwalali Profesorowi odejść, domagając się kolejnych opowieści, zapisywali każde jego słowo i z uporem zapraszali do kolejnych odwiedzin.

We wrześniu 2004 roku podczas wizyty w Kijowie na zaproszenie Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy Tadeusz Nowacki odwiedził Sofijski Sobór, Kijewo-Peczerską Ławrę oraz Mychajliwską Cerkiew. Byliśmy przyjemnie zaskoczeni jego głęboką wiedzą na temat historii Rusi Kijowskiej. W jego pamięci zachowały się niezwykle, nierzadko gorzkie i smutne fakty i wydarzenia z historii Ukrainy. W trakcie tej niezapomnianej wycieczki mimo woli przychodziło na myśl, że Profesor sam mógłby być wspaniałym przewodnikiem po dawnej ukraińskiej stolicy.

Podczas konferencji naukowej na temat problemów pedagogiki pracy w warunkach gospodarki rynkowej, która odbyła się w maju 2003 roku w Ciechocinku, Tadeusz Nowacki mówił o tym, że jego los jest w sposób szczególny powiązany z Ukrainą. W latach II wojny światowej On, jako żołnierz Wojska Polskiego, przeszedł na piechotę od Charkowa do Kijowa. Profesor dobrze pamięta zrujnowane miasta i wsie i zrujnowany Chreszczatyk. Ale dzisiaj ogarnia go radość na myśl o tym, że Ukraina jest na nowym historycznym etapie swojego rozwoju, że Ukraina wywalczyła swoją prawdziwą państwowość.

W listopadzie 2004 roku do ANP Ukrainy przyszedł zaniepokojony list od Tadeusza Wacława Nowackiego. W każdym słowie, w każdej linijce dało się wyczuć szczere ubolewanie nad losem narodu ukraińskiego, tych odważnych ludzi, którzy stali na placu Niezależności w Kijowie oraz na innych placach w innych regionach Ukrainy, walcząc o prawo do wolnego i demokratycznego wyboru swojej przyszłości.

Tego listu polskiego obywatela, wielkiego Człowieka naszych czasów i wybitnego naukowca nie da się czytać bez wzruszenia. My natychmiast zadzwoniliśmy do Warszawy z prośbą o pozwolenie na opublikowanie listu w gazecie „Oswita Ukrainy”. Ten niezwyklej dokument został opublikowany 3 grudnia 2004 roku:

„Z ogromną uwagą śledzimy i czytamy wiadomości o tym historycznym procesie, który ma miejsce w Kijowie, w którym dumny naród ukraiński szuka swojej własnej drogi do całkowitej wolności i samodzielnego określenia swojego losu. Jestem dumny z tego, że mam tam przyjaciół, którzy również uczestniczą w tym historycznym procesie, który ma ogromne znaczenie nie tylko dla Ukrainy, ale i dla Polski i losów jednoczącej się Europy.

Myślę, że teraz, gdy podejmowane są wielkie decyzje i ma miejsce wielkie Pospolite ruszenie, nawet sprawy współpracy naukowej są małe w porównaniu z prawdziwie historycznymi wydarzeniami. Niech żyje wolna i niezależna Ukraina!"¹.

W 2000 roku w Warszawie ukazał się „Nowy słownik pedagogiki pracy”, którego autorami są Tadeusz W. Nowacki, Kazimiera Korabiowska-Nowacka oraz Barbara Baraniak. Równocześnie uczony kontynuuje prace nad pojęciowo-terminologicznym aparatem pedagogiki pracy, kończy przygotowywanie do druku rękopisów kolejnych naukowo-pedagogicznych prac.

W tym samym okresie Profesor kończy jeszcze jedną pracę - „Z Polską w sercu. Rzecz o Wiktorze Ambroziewiczu”, która została wydana w serii „Wielcy Wychowawcy” w Warszawie w 2001 roku. Autor książki Tadeusz W. Nowacki odkrywa nowe karty historii pedagogiki Polski, poddaje analizie twórczy dorobek Wiktora Ambroziewicza (1882-1968), który wiele zrobił dla rozwoju szkolnej dydaktyki, teorii wychowania oraz pedagogiki porównawczej.

Obcując z tymi niezwykłymi książkami (bo to jest żywe obcowanie), czuje się nie tylko duszę autora, ale i ciepło serc i rąk ich twórców. W książkach tych mądre słowo łączy się z obiektywną naukową oceną, wysokim profesjonalizmem, oddaniem pracy naukowo-pedagogicznej, filozoficznym widzeniem świata oraz z estetyczną kulturą uczonego. Ciekawe zdjęcia z różnych okresów, wspomnienia kolegów i uczniów, poetyckie wiersze, aforyzmy, reprodukcje obrazów ukazują wielowymiarowość postaci znanych polskich pedagogów.

A więc dzięki aktywnej postawie i twórczości Tadeusza W. Nowackiego nasi współcześni w Polsce, Ukrainie oraz w innych krajach mogą się zapoznać z ogromnym naukowo-pedagogicznym dorobkiem polskich uczonych, z tradycjami polskiego narodu.

Rok 2004 został upamiętniony nowymi naukowymi osiągnięciami: opublikowano książkę „Podstawy dydaktyki pracy” napisaną we współautorstwie z Dr Urszula Jeruszką. Jest to innowacyjna praca naukowa, monografia poświęcona problemom dydaktyki pracy, w której uwzględniono wyniki wcześniejszych badań naukowca oraz nowe potrzeby rynku pracy. Uważamy za stosowne podkreślenie ogromnej naukowej wagi książki „Leksykon pedagogiki pracy” Tadeusza Nowackiego, która ukazała się w tym samym roku nakładem wydawnictwa Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu. „Leksykon pedagogiki pracy” zawiera ok. 2900 haseł, w tym ponad 1000 nowych, treść których jest ściśle powiązana z istnieniem wolnego rynku, harmonizacją polskiego prawa z normami Unii Europejskiej, jak również ze zmianami w technologiach i technice.

¹ Tadeusz Nowacki. List do akademika-sekretarza Wydziału pedagogiki i psychologii edukacji zawodowej ANP Ukrainy. Nyczkało N.G.// Oswita Ukrainy. 2004. 3 grudnia.

W 2004 roku w Kijowie nakładem wydawnictwa „Artek”, ukazało się encyklopedyczne wydanie „Kształcenie zawodowe Ukrainy: XX wiek. Nie przypadkowo w rozdziale „Osobistości” zamieszczono artykuł poświęcony wybitnemu polskiemu uczonemu Tadeuszowi Waćławowi Nowackiemu, albowiem nowa dziedzina pedagogicznej nauki - pedagogika pracy, jest wynikiem wieloletniej twórczej działalności wybitnego naukowca, nazwisko i dorobek którego weszły do historii XX i XXI wieku.

Były Minister Oświaty Ukrainy, a dzisiaj dyrektor Instytutu Edukacji pedagogicznej i Edukacji dorosłych ANP Ukrainy akademik Iwan Ziazium, analizując filozofię twórczości Tadeusza Nowackiego dochodzi do następującego wniosku: „Znany w świecie nauki metodolog i dydaktyk, metodyk i nieprzeciętny mówca, niezwykle popularny w Polsce i Europie utalentowany badacz problemów zawodowego rozwoju jednostki ludzkiej, Tadeusz Nowacki uwieńcza swoją pedagogiczną twórczość wyjątkowym filozoficznym wypełnieniem - nieobiektywnym urokiem własnego widzenia szeregu socjalnych problemów w kontekście zawodowego bytu człowieka.

Każde jego dzieło jest krokiem do poznania prawdy, do zrozumienia intelektu i duchowości człowieka. On jako jeden z pierwszych na świecie pedagogów-badaczy dostrzegł w permanentnej edukacji, w edukacji przez całe życie dążenie do cywilizacyjnych zdobyczy ludzkiego intelektu i ludzkiej wrażliwości, które poprzez różnorodne doświadczenia sięgają do najgłębszych warstw twórczego potencjału Człowieka”³.

Nie sposób się nie zgodzić z wnioskiem ukraińskiego naukowca, albowiem zawarte w nim zostały najgłębsze aspekty postępu profesora Tadeusza Nowackiego na różnych etapach życia.

Chciałabym przytoczyć jeszcze jeden przykład dotyczący owocnej twórczości naukowej profesora Tadeusza Nowackiego: „... Tadeusz Waćław Nowacki jest wybitnym pedagogiem XX - początków XXI wieku, jest twórcą naukowej dyscypliny - pedagogiki pracy i jednocześnie założycielem szkoły naukowej, która stanowczo dążyła do rozwoju tej dziedziny nauki”. W tych słowach Profesorów Zygmunta Wiatrowskiego i Franciszka Szłoska zakumulowana jest wspólna myśl całej polskiej społeczności naukowo-pedagogicznej⁴.

Na początku XXI wieku, podczas gdy Profesor Tadeusz Nowacki pracował na najwyższym teoretyczno-metodologicznym poziomie, prowadził innowacyjne naukowe poszukiwania skierowane na modernizację edukacji, na rozwój badań z obszaru pedagogiki pracy, udzielał konkretnej pomocy zarówno młodym, jak i dojrzałym naukowcom, zdumiewającą była jego aktywna, społeczna postawa naukowca-prognosty.

² *Kształcenie zawodowe XX stulecia*. Wydanie encyklopedyczne. Pod redakcją N.G. Niczkało, Artek 2004, s. 697.

³ Tadeusz Nowacki Doctor Honoris Causa Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia M.P. Dragomanowa

⁴ Z. Wiatrowski, F. Szłosek, *T. W. Nowacki - wybitny pedagog XX-XXI wieku II* JJoKTop HONORIS CAUSA Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. M.P. Dragomanowa. Pod red. W.N. Andruszczenki i N.G. Niczkało. Kijów 2005.

W artykule „Polskie tradycje w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego”⁵, opublikowanym w 2006 roku, Profesor wysuwa następujące ostrzeżenie: „Mamy Europie wiele do zaoferowania, nasze nieulekłe dążenia do wolności, nasze tradycje demokratyczne, najstarsze w Europie. Aby jednak uzyskać pełną godność, musimy najpierw zorganizować w Polsce pracę, o czym kolejne rządy niemal nie myślały, wyglądając kapitału zagranicznego. Ale z Europą, która nas tyle razy zawiodła, trzeba postępować z przezorną ostrożnością. To, co nam się wydaje odruchem serca i głosem sumienia, może być też owocem chłodnej kalkulacji, dowodzącej, że takie postępowanie jest bardziej opłacalne i pozwalające łatwiej uzyskać strategiczne zyski niekoniecznie dla nas korzystne”⁶.

Profesor Tadeusz Nowacki jest wielkim przykładem nieprzeciętnego człowieka, prawdziwą gwiazdą na firmamencie dwóch stuleci - XX i XXI. Tę „wielkość” po raz kolejny odczuliśmy podczas konferencji naukowej w Ciechocinku na początku czerwca 2007 r. Jego referat „O roli marzeń w zawodowym rozwoju człowieka” jest kolejnym szczytem w naukowstwie, który został osiągnięty na podstawie wieloletnich naukowych poszukiwań i prognostycznej wizji perspektyw rozwoju pedagogicznej nauki w warunkach procesu globalizacji i integracji. Natomiast sama nazwa referatu Pana Profesora świadczy o niewyczerpanym źródle jego twórczości oraz młodości jego serca, umysłu i duszy.

„Żaden człowiek nie jest samotną górą lodową dryfującą po oceanie historii; każdy z nas należy do wielkiej rodziny, w której ma swoje miejsce i swoją rolę do odegrania”⁷. Uważamy, że te słowa ojca świętego Jana Pawła II, skierowane do młodzieży, dotyczą również Prof. Tadeusza Nowackiego.

Naukowcy Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy dumni są z tego, że nestor polskiej pedagogiki Profesor Tadeusz Nowacki jest znany i lubiany na Ukrainie. Jego dzieła są przedmiotem studiów dla doktorantów, habilitantów, nauczycieli, kierowników zawodowych ogólnokształcących szkół oraz szkół wyższych. Teoretyczne założenia i wnioski, uzasadnione przez Profesora są cytowane w pracach ukraińskich naukowców badających problemy zawodowej pedagogiki. Jako potwierdzenie wielkiego uznania dla profesora Nowackiego może służyć uhonorowanie go tytułem doktora honoris causa Narodowego uniwersytetu pedagogicznego imienia M.P. Dragomanowa. Uchwała została przyjęta przez Radę Naukową 24 listopada 2004 roku⁸.

Twórczy dorobek wielkiego uczonego Tadeusza Wacława Nowackiego będzie żył na Ukrainie, albowiem jest to cenny naukowo-pedagogiczny skarb, który ma olbrzymie znaczenie nie tylko dla polskiej, ale i dla światowej nauki. Idee Prof. Tadeusza Nowackiego będą żyć i pracować nie tylko dzisiaj, ale i w przyszłości.

Tłumaczenie tekstu z języka ukraińskiego: Larysa Stawińska i Franciszek Szlosek

⁵ *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej. Opracowanie zbiorowe pod redakcją naukową Z. Wiatrowskiego. Włocławek, 2006, s. 81.*

⁶ *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej. Opracowanie zbiorowe pod redakcją naukową Z. Wiatrowskiego. Włocławek, 2006, s. 81.*

⁷ *Mądrość życia. Myśli - aforyzmy - przysłowia - dowcipy. Część I. Zebrał ks. Jan Zbigniew Albert, dr Honoris Causa. Wydawnictwo Diecezjalne Sandomierz, 2002, s. 30.*

⁸ T. Nowacki Doctor Honoris Causa Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia M.P. Dragomanowi.